

BUITEN

10^E JAARGANG N^O. 52.

ZATERDAG 30 DECEMBER 1916.

Foto C. Steenbergh.

HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.
DE ZUIDERZEE EN HET VISSCHERSEILAND, GEZIEN VAN DEN WESTERDIJK, OP EEN NEVELIGEN
WINTERDAG.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

HET „JOHN GRIER HOME”. UIT HET ENGELSCHE, DOOR JEAN WEBSTER (28) (SLOT)	BLZ. 614
WINTERNACHT, (GEDICHT), DOOR NICO OOSTERBEEK	„ 615
HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE, DOOR MR. A. LOOSJES, (GEÏLLUSTREERD). (SLOT)	BLZ. 613, 616—622
DOLLE GRIET, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 620
HET PAREL-COLLIER, DOOR L. G.	„ 620
STILLE NACHT, DOOR G.	„ 622
EEN JEUGDIG AMATEUR-KWEEKER, (GEÏLL.).	BLZ. 622—623
KERSTMIS IN VLAANDEREN, DOOR A. HANS	BLZ. 623
DE TOREN VAN NIJMEGEN'S GROOTE KERK. ILLUSTR.	„ 624
DE GOEDE OUDE TIJD, DOOR G.	„ 624
ONTVANGEN BOEKEN	„ 624

HET „JOHN GRIER HOME”

DOOR JEAN WEBSTER.

(28) (Geautoriseerde vertaling van „Dear Enemy”)

27 Januari.

WAARDE Dr. MacRae, Zou dit briefje U misschien in wakenden toestand aantreffen? Wellicht weet U niet, dat ik U vier maal heb opgezocht om U op mijn allerliefste wijze te bedanken en troost aan te bieden voor de opgedane breuken. Het heeft mij waarlijk ontroerd toen ik hoorde, dat Mrs. MacGurk den heelen dag in beslag wordt genomen door het aannemen van bloemen en gelei en soepjes en gebraden duifjes, geschonken door de bewonderende dames van deze streek aan den brommerigen held in het gipsverband. Ik weet, dat U een stevige Zuidwester van meer waarde acht dan een aureool, maar ik dacht werkelijk, dat U mij nog een beetje anders beoordeelde dan de bewuste hysterische dametjes. U en ik waren vrienden (wel eens met ruzie-tusschenpoozen) en hoewel er een paar bijzonderheden achter ons liggen, die beter niet in ons leven hadden moeten voorkomen, zie ik niet in, dat wij daarom den heelen omgang met elkaar zouden moeten afbreken. Kunnen wij niet zoo verstandig zijn om het verleden als afgedaan te beschouwen?

De brand heeft te weeg gebracht, dat zooveel menschen vriendelijkheid en welgezindheid aan den dag legden. Ik wenschte, dat dat ook bij U het geval was, Sandy. Ja ik ken mijn vriend door en door. Je mag voor de heele wereld als brommerig en hard en onmensche-lijk en als een aartsgeleerde en als een SCHOT je voordoen, toch kun je mij niet voor den gek houden. Mijn in den laatsten tijd zeer geoefend psychologisch oog heeft je gedurende tien maanden bestudeerd en ik heb tot het diepste binnenkamertje van je hart gekeken. Je bent zacht en vriendelijk en medelijdend en verstandig en vergevingsgezind en groot in je denken en voelen. Dus wees alsjeblieft ook de volgende keer, dat ik je kom opzoeken, te spreken en wij zullen dan een geduchte operatie in den tijd, die achter ons ligt, maken en vijf maanden amputeren.

Herinner je je nog dien Zondagmiddag toen wij samen autoden en zoo'n pret hadden? Wel, dat is nu gisteren geworden!

Sallie McBride.

P. S. Als ik me verneder om U nogeens op te zoeken, vernedert U U dan dermate, dat U me ontvangen wilt, want ik verzeker U, dat ik het nu voor den laatsten maal beproef. Ook kunt U gerust zijn: ik zal niet in tranen uitbarsten of pogingen doen om Uw hand te kussen, zooals ik vernam, dat een adorerende dame deed.

John Grier Home.
Donderdag.

Waarde Vijand,
Nu ziet U, dat ik U zeer goed gezind ben. Als ik U met MacRae aanspreek, houd ik niet van U en als ik U als mijn vijand betitel, doe ik het wel.

Sadie Kate bracht mij Uw briefje en het is werkelijk zeer goed geschreven, in aanneming genomen, dat het met Uw linkerhand

De Dokter
slaapt en ik
kan U niet
toelaten

geschiedde. Ik dacht op het eerste gezicht, dat het van Punch was! U kunt me morgen om vier uur verwachten maar zorg er voor, dat U wakker bent. Ik ben blij, dat U ook vindt, dat wij vrienden zijn. Werkelijk, ik heb het gevoel alsof ik iets zeer kostbaars, dat ik eerst door onachtzaamheid heb verloren, heb teruggewonnen.

S. McB.

P. S. Java vatte op den nacht van de brand kou en heeft nu kiespijn. Hij zit met zijn hand onder zijn wang als een klein, ziek kindje, en treurt.

Donderdag, 29 Januari.

Lieve Judy,

Dat moeten tien vreeselijk slordige velletjes geweest zijn, die ik je de vorige week zond. Heb je mijn bevel opgevolgd en mijn brief verbrand? Ik zou het niet prettig vinden, die woeste uitingen tusschen mijn correspondentie te houden. Ik weet, dat mijn gedachtengang zelfzuchtig, schandalig, ja, zelfs shocking is maar je kunt niet altijd voor je gevoel instaan. Meestal wordt verloofd zijn als een aangename emotie beschouwd, maar het haalt niet bij de heerlijk, ongedwongen vroolijkheid en vrijheid van het niet verloofd zijn. Ik verkeerde in de laatste maanden in een verbazend prikkelbare stemming en nu is alles goddank in orde gekomen en niemand was ooit gelukkiger met zijn ongehuwden staat als ik nu.

Hoe langer hoe meer kom ik tot het inzicht, dat onze brand een goed werk van de Voorzienigheid was. Het was de juiste oplossing om een nieuw John Grier Home op te richten. Wij hebben al stapels plannen voor cottage-woningen. Ik houd het meest van grijs pleister, Betsy neigt naar baksteen over en Percy houdt van huizen uit ruwe boomstammen opgetrokken. Ik weet niet waaraan onze arme dokter de voorkeur geeft. Olijfgroen met een pannendak schijnt zijn geliefkoosde woningstijl te zijn.

En wat zullen onze kinderen met tien afzonderlijke keukens prachtig leeren koken! Ik kijk nu al naar tien lieve huismoedertjes uit, die onze kinderen kookles kunnen geven. Eigenlijk zou ik er elf moeten hebben, want een zal er voor Sandy moeten dienen. Hij heeft 't zeker net zoo hard als onze kinderen noodig om een beetje vertroeteld te worden. Het lijkt me vreeselijk om elken dag weer thuis te komen in een huis, waar een MacGurk resideert.

O, ik heb zoo het land aan die vrouw! Ze heeft me al vier keer heel beslist verteld, dat de dokter sliep en niet gestoord wenschte te worden. Ik heb hem nog niet te zien gekregen en ik ben er al toe gekomen om dat meubel heel beleefd naar den dokter te vragen. Maar nu zal ik morgenmiddag vier uur eens afwachten. Dan mag ik een half uur lang bij hem zijn. Hij zelf heeft dit uur met mij afgesproken en als zij mij nu weer wil wijsmaken, dat hij slaapt, zal ik haar een vriendelijke duw geven en over haar heen stappen (ze is erg dik en staat niet al te vast op haar beenen) en dan zet ik mijn voet vast op haar buik, en zal ik mijn weg kalm vervolgen. Luellen, de ex-chauffeur, kamermeisje en tuinier, is nu ook gediplomeerd verpleegster. Ik ben erg benieuwd om te weten hoe hij er in zijn wit schort, met het kapje op, uit zal zien.

Zoo juist is de mail gekomen, waaronder een brief van Mevrouw Bretland, die erg blij is met de kinderen. Ze sluit hun eerste foto in; alle drie in een alleraardigst wagentje. Clifford houdt heel trotsch de teugels. Een groom staat bij de poney. Hoe vindt je dat voor drie kinderen uit het John Grier Home? Het is prachtig als ik aan de toekomst denk, die ze tegemoet gaan, maar toch ook een beetje treurig, als je nagaat, dat die arme vader zich dood gewerkt heeft voor die drie schapen en ze hem nu zoetjes aan vergeten. De Bretlands zullen dit zooveel mogelijk in de hand werken. Ze zijn jaloersch van elken invloed van buiten en willen niets liever dan dat de kinderen absoluut van hen alleen zijn. Eigenlijk schijnt mij de natuurlijke weg de beste: iedere familie moest zijn eigen kinderen kunnen groot brengen.

Vrijdag.

Vandaag heb ik den dokter gezien en gesproken. Het is een treurige aanblik. Het lijkt wel een pakje verbandgoed en windsels. Gelukkig wisten wij bij ons weerzien elk misverstand uit den weg te ruimen. Is het niet vreed als je nagaat, dat twee mensche-lijke wezens, beiden begaafd met een zeer goede bespraaktheid, het zoo inrichten, dat de een zich voor den ander verstopt? Ik heb van zijn houding absoluut niets begrepen en hij snapte mij niet. Zou die grimmige terughoudendheid, waarin wij, Noorsche volkeren, ons zoo graag oefenen, wel de juiste zijn? Achteraf beschouwd voel ik nu meer voor de zich in woorden luchtende gevoelens van Zuidelijke volkstammen.

Maar Judy, nu moet ik je toch zoo iets droevigs vertellen. Herinner je je nog, dat hij in het voorjaar dat zenuw-ziekengesticht bezocht en daar tien dagen bleef en ik daarover zulke flauwe grapjes maakte? Hoe heb ik dat ooit kunnen doen! Hij ging daarheen om bij de begravenis van zijn vrouw tegenwoordig te zijn. Zij stierf daar in het gesticht. Miss MacGurk wist dat al lang en had het best bij haar overig geklets kunnen voegen. Maar dat vertikte zij.

Hij vertelde mij veel over haar op een heel lieve manier. Die arme man heeft jaren en jaren lang veel verdriet geleden en ik vermoed dat haar dood een gezegende verlossing voor hem is. Hij bekende, dat hij bij zijn huwelijk wist, dat hij haar eigenlijk niet

moest trouwen want hij was op de hoogte van haar ziek zenuwstelsel, maar hij hoopte, dat hij, als dokter, daar wel overheen zou kunnen komen en ze was zoo buitengewoon mooi. Hij gaf zijn stadspraktijk op en vestigde zich voor haar gezondheid buiten. Maar na de geboorte van het kleine meisje werd het hoe langer hoe erger met haar en „hij moest haar wegdoen”, zooals Mrs. McGurk zich liefelijk uitdrukte. Het kind is nu zes jaar oud en een allerliefst poppetje om zoo te zien, maar uit zijn woorden kon ik opmaken, dat zij absoluut abnormaal is. Er is altijd een zeer bekwame verpleegster bij haar. Denk eens na over al die beslommeringen en die groote smart, die steeds op onzen geduldigen, armen dokter rusten, want geduldig is hij, ondanks het feit, dat hij de meest ongeduldige man ter wereld is!

Zeg Jervis dank voor zijn brief. Hij is een lieve man en ik ben blij, dat hij vruchten oogst van zijn werk. Wat zal het heerlijk zijn als jullie weer terugkomt op Shadywell en wij samen plannen voor een nieuw John Grier Home maken. Ik heb het gevoel alsof het afgelopen jaar een leerjaar was en ik nu pas rijp ben om te beginnen. We zullen er het aardigste gesticht van maken, dat ooit bestaan heeft. Ik ben zoo dolblij met dat heerlijk vooruitzicht, dat ik 's morgens zingend den dag begin en geen oogenblik mijn goed humeur verlies.

Het John Grier Home stuurt zijn hartelijke groeten aan de twee beste vrienden, die het heeft!

Addio!
Sallie.

John Grier Home,
Zaterdagmorgen, half zeven!

Mijn liefste Vijand.

„Op een goeden dag, gauw, zal iets heel aardigs gebeuren. . . .”
Was je niets verrast toen je vanmorgen wakker werd en je de

heele waarheid herinnerde? Ik wel! Eerst moest ik even tot bezinning komen om te weten, waarom ik toch zoo vroolijk was.

Het is nog niet heelemaal licht maar ik ben klaar wakker en zoo blij! En ik verlang er zoo naar om jou te schrijven, mijn lieveling. Ik zal mijn briefje aan het eerste, betrouwbare kindje, dat zich laat zien, meegeven, en je zult het dus, tegelijk met je bord havermout in je kamer zien verschijnen.

En klokslag vier uur ben ik weer bij je. Denk je, dat Mrs

McGurk er kwaad van zal spreken als ik twee heele uren blijf en geen vondelingtje als chaperonne meebreng?

Het was geheel te goeder trouw, mijn Sandy, dat ik je beloofde je hand niet te kussen en evenmin in tranen op je peluw uit te barsten als ik je eindelijk te zien kreeg. Ik ben bang, dat ik het allebei deed, misschien nog wel erger. In elk geval wist ik niet hoeveel ik wel van je hield totdat ik daar in je kamer kwam en je in je verband, met verschroeid haar tegen die hoop kussens geleund, zag zitten. O, ik houd zoo van je. En denk eens aan, wat zal ik niet van je gaan houden als je weer heelemaal jezelf bent — nu een derde van jou uit pleisters en windsels bestaat, ben ik al zoo dol op je!

Maar, mijn liefste, eigen Robin, wat ben je toch een gekke man! Hoe kon ik al die maanden op de gedachte zijn gekomen, dat je van me hield, als je zoo allerverschrikkelijkst SCHOTSCH tegen me deed. Heusch, je houding wees niet bepaald op verliefdheid! O, ik wou, dat ik maar een glimpje van de waarheid te weten was gekomen! Het zou ons beiden heel wat hartepijn hebben bespaard.

Maar we moeten niet achter ons kijken. Wat hebben we niet een prachtige toekomst voor ons! De twee mooiste dingen in het leven vallen ons ten deel: een huwelijk uit liefde en een werkring, waarin we met hart en ziel opgaan.

Toen ik je gisteren verliet, wandelde ik in een half droomenden toestand naar het gesticht terug. Ik wenschte tot mezelf te komen en te kunnen nadenken, maar inplaats daarvan moest ik met Betsy en Percy en Mrs Livermore (die ik van te voren voor het diner had uitgenoodigd) eten en vriendelijk, kalm bedaard met de kinderen praten. Vrijdagavond is de gezelschapsavond van het gesticht. We hadden nieuwe rollen voor den fonograaf, die Mrs Livermore ons heeft geschonken, en ik moest kalm blijven zitten en beleefd toeluisteren. En liefste, vind je dat niet toevallig: het laatste stukje was „John Anderson, mij joe John”. Plotseling merkte ik, dat de tranen langs mijn wangen biggelden. Ik moest het vondelingetje, dat het dichtst bij mij stond, oppakken en knuffelen met mijn hoofd tegen haar schouder aan, om die domme tranen te verbergen.

John Anderson, my joe John,
We clamb the hill thegither.
And monie a canty day, John,
We've had wi' ane anither;
Now we maun totter down, John,
But hand in hand we'll go,
And sleep thegither at the foot,
John Anderson, my joe.

Zouden wij ook, als wij oud en gebogen en zwak zijn, zonder eenig verwijt op de vele dagen, die achter ons liggen en waarin wij samen door het leven zijn gegaan, terugkijken? Het is zoo heerlijk om aan onze toekomst te denken, nietwaar, mijn man! Wij zullen een rijk leven, vol inhoud, hebben, veel werk en veel vreugde en vol van die kleine, onbeteekende en toch lieve dagelijksche avontuurtjes, als wij samen voortgaan.

Weet je, waarom ik zooveel van de kinderen ging houden? Ze hadden me zoo hard noodig. En dat is de reden — tenminste een van de redenen — waarom ik jou heb lief gekregen. Je bent een aandoenlijke figuur, mijn liefde, en nu je het jezelf in het leven niet makkelijk en gezellig wilt maken, zal iemand anders daarvoor moeten zorgen.

We zullen op den heuvel, juist achter het gesticht, een huis bouwen. Wat denk je van een gele, Italiaansche villa? Of hou je meer van rose? Maar in geen geval zal het een groen huis worden en ook krijgt het geen pannendak! En we zullen een dolgezellige huiskamer hebben met een groote open haard en een schouw en gemakkelijke stoelen en veel ramen! EN GEEN MCGURK! Ja, die arme, oude ziel! Zal ze niet vreeselijk nijdig zijn en je een aller-afschuwelijkste maaltijd bereiden als ze het groote nieuws hoort?

Maar we zullen het haar nog lang niet vertellen, hè, mijn jongen? En ook niemand, niemand anders! Het zou te schandalig vlug op mijn verbroken verloving volgen. Ik schreef Judy gisteravond, en met groote zelfbeheersching heb ik er zelf in het minst niet op geuid. Ik word even als jij een echte Schot!

Ik heb je eigenlijk niet de heele waarheid bekend, Sandy, toen ik zei, dat ik niet had geweten, dat ik zooveel van je hield. Ik geloof, dat het al tot me doordrong toen de brand uitbrak. Toen jij daar onder dat brandend dak was en wij een half uur lang niet wisten of we je ooit levend weer zouden zien, voelde ik het zoo duidelijk, en, o man, ik kan je niet zeggen, wat een vreeselijk half uur dat was! Het leek me toe, dat ik er mijn heele leven niet overheen zou kunnen komen als je toen hadt moeten sterven en de beste vriend, die ik had ontmoet, met zoo'n afschuwelijke aanschakeling van misverstanden van me heen zou moeten gaan. O, het was een marteling! Ik kon het oogenblik niet afwachten, dat ik je weer mocht zien en alles uitzeggen, wat ik vijf maanden lang in me had weggesloten. En dan weet je ook, dat je strikte order had gegeven om mij niet toe te laten, en dat wondde mij zoo vreeselijk! Hoe kon ik weten, dat je juist ook zoo vreeselijk naar mij verlangde en dat alleen die afschuwelijke Schotsche moraal je zoo liet handelen! Je bent een uitmuntend acteur, Sandy, maar belooft me, dat je voortaan, zelfs bij het minste wolkje van een misverstand, *niets* in je zult wegsluiten, maar het vrij uit met me zult bespreken.

Toen ze gisternacht gelukkig vroeg weggingen (de kinderen moeten wat eerder heengaan omdat ze hier niet meer slapen) ging ik naar boven en schreef mijn brief aan Judy af en toen keek ik begeerig naar de telefoon en worstelde met mijn verlangen: ik had zoo graag 505 gevraagd en je goedennacht gewenscht! Maar ik durfde niet: ik ben nog altijd zoo bleu! En omdat ik toch dicht bij je wilde zijn, pakte ik Burns op en las een uur lang. En met al die Schotsche liefdesliederen zingend in mijn hoofd, sliep ik in, en dadelijk bij mijn ontwaken kom ik weer bij je.

Dag Robin, mijn Alles! Ik hou zoo veel van je!

Sallie.

EINDE.

WINTERNACHT.

Langs witte wegen, kristallijn,
Van schittersnieuw in maneschijn,
Tot vreemde boomen, wit bevracht,
Beweegloos groot in winternacht,
En naar der sterren tintellicht
Hef ik mijn wachtend aangezicht —
Nu verre klokken zingen zacht
Het plechtig lied van middernacht.

De lentebloemen, hemelblauw,
Zijn neergeweend in morgendauw —
Der rijpe rozen zomerlust
Is door het zonlicht doodgekust —
Toen zegen langzaam bloem en blad
In schemerlicht op 't nevelpad —
Nu rust het onder witte waai,
Het vrede-kleed van Gods genaâ...

Ik kniel in koelen maneschijn,
Waar blankbedolven graven zijn,
Waar donk're sparen, sneeuw belaan,
Langs glinster-witte wegen staan,
Waar alles slaapt in diepe rust,
Door de Engel van den dood gekust...

En eenzaam in de heil'ge stond
Bid ik voor wie geen vrede vond.

NICO OOSTERBEEK.

Foto C. Steenbergh.

HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.

GEZICHT VAN DEN BINNENLUIENDIJK OP HET OOSTER- OF SCHUITENEILAND MET DE GEBOUWEN DER RIJKSWERKRIJCHTING (VROEGER WAS HIER HET ADMIRALITEITSMAGAZIJN MET TIMMERWERVEN), DEN HOOFDTOREN, EN HET BAADLAND, THANS PLANTSOEN, IN HOORN'S BLOEITIJD MET HUIZEN VOLGEBOUWD.

HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.

II. DE BLOEITIJD. (Slot).

WAT zal dat Hoorn een lust voor de oogen zijn geweest in zijn bloeitijd; met het bont gewemel der kooplieden en marktbezoekers, de zeilschepen in de talrijke havens, dat alles bij en tusschen de geestige geveltjes met hunne luifels. Boven het gewoel de toren der Grootte Kerk, lijkend op dien der Haarlemsche St. Bavo, met zijn Hemony-klokken lustig spelende boven het ondernemend volk daar beneden, dat den naam der Nederlanden groot hielp maken. En buiten de Koepoort de nieuw aangelegde dreven 1) met hunne koepels (van een eigen vorm, die men nergens elders ziet), de statige Nieuwe weg, die nóg mooi is (maar wie wéét het), bevolkt met zich verkwikkende wandelaars of deftige equipages....

De oprichting der O. I. Compagnie — een harer zes kamers was te Hoorn gevestigd — bracht nieuwen bloei. In 1605 kwam het eerste schip van Hoorn uit Oost Indië terug met een kostbare lading nagelen, bloem, notemuscaat en peper. Daarnaast bleef de vaart op West-Indië, vanwaar men zout haalde (in 1602 voeren van Hoorn ongeveer 70 schepen op de West) en die op Noorwegen van groote betekenis en ook bloeide de handel met Italië en de Levant; in 1607 voeren een tachtigtal schepen van Hoorn door de straat van Gibraltar.

In 1608 worden de veroveringen op zee, in 1576 aangevangen, voortgezet door het leggen in zee van den Nieuwen- of Buitenluiendijk (thans door aanspoeling en verzanding één met een stuk land buitendijks), waarachter de Oosterhaven, later de Kiel-, nog later de Grashaven genaamd, en het driehoekige Rottegat werden gegraven. Met deze (vierde) vergrooting werden dus alleen eenige havens met kaden bij de stad gevoegd. In 1612 begint men het Baadland te bebouwen, waarop zich vroeger alleen timmerwerven bevonden; in 1648 wordt de zuider-zeedijk van Hoofdtoren tot Vijzelstraat opgehoogd en aanzienlijk verbreed met zand uit de uitgediepte havens, op welke landaanwinning weldra woningen gebouwd werden, waar zich meest boekhouders, reeders en schippers die op de Levant en Italië handelden, vestigden; de binnen drie jaar bijna geheel volgebouwde, tot straat geworden dijk, ontving den naam van Italiaanschen Zeedijk en werd een der voornaamste straten der stad; daar woonde o.a. burgemeester Reinier Langewagen, een aanzienlijk man, wiens huis in 1672 na de verheffing van den Prins van Oranje geplunderd werd, daar hij als fel tegenstander van den Prins bekend stond. De Italiaansche zeedijk is thans een „achterbuurt“; enkele vensters, deuren en deuromlijstingen spreken er nog van vroegere voornaamheid.

In het midden der 17de eeuw is Hoorn op het toppunt van zijn bloei. Opnieuw worden (in de jaren 1657—1668 of wellicht reeds eerder) gedeelten van de zee tot havens gemaakt, door de opgehoogde en verbreedde Visschers- of Wester-, en Schuiten- of Oostereilanden onderling met een dam (de Lantaarndijk of Haai) te verbinden, en dammen te leggen van Schuiteneiland naar de oostelijke punt van den Buitenluiendijk en van Visscherseiland naar Westerpoot 2).

Hoorn bezat in dien tijd zeven havens, die elk voor een bepaald soort schepen bestemd waren; zoo lagen de Groenlandvaarders en de haringbuizen in de Oosterhaven, de „Straatvaarders“ (die door de straat van Gibraltar voeren) gewoonlijk in de Westerehaven, tusschen het Hoofd en den Lantaarndijk. Huwelijksvoltrekkingen moesten dikwijls uitgesteld worden wegens gebrek aan geschikte woningen.

Spoedig volgt stilstand in den bloei en daarna achteruitgang. In de oorlogen met Engeland, vooral in den tweeden, werden handel en scheepvaart zwaar geteisterd; een geduchte klap was 't voor Hoorn, toen in 1666 de Engelschen in het Vlie meer dan honderd koopvaardij-schepen, waaronder omstreeks 30 Hoornsche, in brand staken. Amsterdam kon dergelijke klappen beter velen, en behoefde voorloopig geen bijzondere belastingen en verhooging van last-, veil- en havengelden, om aan geld te komen. Zoo trok de stad aan Amstel en Y allengs alle handel en scheepvaart tot zich, die háár nog vele jaren welvaart kon brengen, maar voor meer dan één stad niet meer voldoende was.

De gouden eeuw is voorbij, voor de Republiek der Zeven provinciën en voor Hoorn. De gouden „flonkerstar“ verbleekt, en de vermaarde koopstad blijft nog voornamelijk uitmunten.

Omdat ze magtig is heel Nederland te spijsen

Met Kasen, puik van smaak, en tot den drank bequaam,

zooals P. Rabus, die het tragische van den ommekeer nog niet schijnt te voelen, het uitdrukt. Kon het aantal inwoners op het hoogtepunt van Hoorn's bloei op 20.000 geschat worden (dat van Enkhuizen op 30.000) in 1740 werd dit op 12000 geschat en in 1795 waren er nog 9000, blijkens de toen gehouden volkstelling. Talrijke huizen werden in de 18de eeuw en in den Franschen tijd, vooral aan den zee kant, gesloopt.

't Geboomt' en 't geplamt bedekt de ontvolkte straten.

Waar eens in blijder tijd gebouwd en woning stond....

verzucht een dichter uit den aanvang der 19de eeuw.

Hoorn, eens de internationale handelsstad, hield zich nog slechts

door den binnenhandel staande, die haar in de laatste tijden weder tot eenigen bloei heeft gebracht. De trotsche alom geëerde Vrouwe, werd, na een smartelijke periode van lijden, tot burgervrouw in goeden doen.

In ons slotartikel brengen wij een bezoek aan deze burgervrouw, daartoe niet getrokken door haar min belangwekkend heden, (hoezeer wij ons er over verheugen, dat haar handel in boter, kaas en vee tegenwoordig vrij aanzienlijk is, terwijl ook de vischerij op de Zuiderzee niet onbetekenend kan genoemd worden), maar door haar verleden, dat ondanks veel veranderingen nog spreekt, door tal van overblijfselen, van de krachtige ondernemende mannen, die ons leeren, hoe ook een klein volk onder gunstige omstandigheden tot groote dingen in staat is, zóo het maar wil en durft.

III. HOORN — THANS.

Ondanks het zeer vele mooie en belangwekkende, dat Hoorn nog uit zijn glorie-tijd over heeft, kan de hedendaagsche stad in haar geheel niet zonder vriendelijke overdrijving mooi genoemd worden. Er is tē veel, dat storend werkt. Er zijn nog tal van mooie oude geveltjes, maar er zijn natuurlijk véél meer leelijke. En ook veel, die prachtige fragmenten vertoonen, maar gedeeltelijk zoo verknoeid zijn, dat het geheel niet tot het stedschoon bijdraagt.

De vele gedempte grachten zijn de stad ook niet tot sieraad; wel opmerking verdient, dat de Hoornaars zich reeds van ouds bijzonder op het dempen of verwulven van grachten hebben toegelegd, zoodat den in dit opzicht zoo beruchten voorvaderen der 19e eeuw hier niet alle schuld treft. 3) Trouwens, vele dezer grachten waren zoo smal, dat zij als straten, vooral als daaraan na demping huizen werden opgetrokken, wier afmetingen in goede verhouding tot de breedte der nieuw-verkregen straat stonden, nauwelijks meer verraden dat in hun midden eenmaal water stroomde of stilstond en „kwalijk riekte”. Uit de kronieken van Hoorn blijkt, dat men zich veel moeite gegeven heeft, om hun water te verfrischen; vermoedelijk niet altijd met gunstigen uitslag. En de eischen van het verkeer zullen zich in Hoorn's bloeitijd ook wel hebben doen gelden. Het minst te verdedigen lijkt ons de demping van den Singel voor het station; was daar nu werkelijk zoo'n ruim stationsplein noodig? Neen immers? De veel te groote vlakte is dan ook met plansontjes opgevuld. Waarom Hoorn niet geheel in zijn singelgrachten besloten gelaten?

Er is nóg iets, waarin Hoorn bij andere oude steden achterstaat. De twee gebouwen, die vaak elders een geheel stadsdeel vermooren, missen hier deze eigenschap. De niet fraaie Grote Kerk, die op de fundamenten van het in 1838 verbrande bedehuis verzezen was, doch eveneens verbrandde — in 1878 — is vervangen door een

bouwsel, dat u de vloeken op de lippen drijft, en het gebouw, dat tegenwoordig als Stadhuis dienst doet, bezit wel een fraaien gevel (dat zijn twee helften onder een stompen hoek tegen elkander staan, vind ik intusschen meer merkwaardig dan mooi), maar spreekt niet — als Enkhuizen's Raadhuis — van fieren stedetrots. Het is dan ook niet het Huis, waarin de Overheid der bloeiende koopstad zetelde (die zich met het trouwens ook niet zeer imponeerend oude Stadhuis aan den Rooden Steen vergenoegde, dat in 1797 is gesloopt) maar het verbouwde en van een nieuwen gevel voorziene voormalige klooster, dat tot Logement voor West-Friesland's Gecommitteerde Raden diende.

Mooi is Hoorn nog voornamelijk aan den seekant, vooral om en bij den Hoofdtoren. Zijn hier, in 't bijzonder aan den oostkant, veel huizen verdwenen en door plantsoen vervangen, er is tenminste niet de hinderlijke stoornis van de karakterlooze muren met ramen en deuren, waarmee ook deze stad in de laatste eeuw is ontsierd. En er is — voor hoelang nog? — de zee.

Bij een oppervlakkige beschouwing valt het niet zoo spoedig op als te Enkhuizen — waar die verraderlijke omwalling, die trouwens steeds te ruim is geweest, het verklapt — dat Hoorn een geheel stadsdeel heeft verloren. Men zou het niet zoo dadelijk zeggen, dat ten Zuiden van Oosterpoort, Slapershaven en Gedempte Appelhaven, waar thans plantsoen en buitendijksch laag land zich aan het oog vertoont, een wijk verdwenen is, waarvan nog slechts enkele huizen — waaronder een schilderachtig geveltje aan den Binnenluiendijk — zijn overgebleven. De stadsvuilnisbelt, of tenminste de plaats waar deze zich thans bevindt, schijnt wel altijd een eindje buiten de stad te hebben gelegen, En het Rottegat doet zeer weinig meer denken

DEURTJE AAN DE NOORDZIJDE VAN DEN HOOFDTOREN WAARBOVEN BIJBELWOORDEN EN 'T WAPEN VAN WEST-FRIESLAND.

aan de driehoekige haven, die het eertijds was, welke in verbinding stond met de zeer ruime Kielhaven waarvan thans minder dan de helft is overgebleven. Dat daar op dat land bij zee vroeger de timmerwerf der O. I. Compagnie was, tot welke een fraaie poort

GEZICHT VAN DE OUDE DOELENKADE OP BAADLAND, HOOFDTOREN EN VEERMANSKADE.

Foto's C. Steenbergh.

HET HOUTEN HOOFD EN DE SLUIS BIJ DEN HOOFDTOREN.
Reeds in 1463 is op dezelfde plaats een iets kleiner houten hoofd gemaakt.
HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.

toegang verleende, niets is er meer, dat het zou doen vermoeden. Dat het Baadland vol huizen heeft gestaan, evenals de thans slechts gedeeltelijk weer bebouwde open plek aan de Oude Doelenkade zou men ook niet dadelijk zeggen. Alleen de weide bij het Venidze ziet er verdacht uit; daar hebben reeds van de vroegste tijden af huizen gestaan, die eerst in den ergsten tijd van verval zijn verdwenen. Overigens heeft Hoorn zich vrij „taai” gehouden. En zich terugtrekkende van haar vroegeren geliefde, de Zuiderzee, zoekt het thans troost aan de landzijde, waar aan den Draafsingel, de Veenenlaan, den Koepoortsweg (die vooral aan de westzijde ook reeds in Hoorn's bloeitijd bebouwd was) en de Drieboomslaan, iets van een voorstad begint te ontstaan, die zich helaas slechts kan uitbreiden ten koste van het zeer aantrekkelijk landelijk schoon van dit hoekje grond, dat reeds eeuwen geleden bezongen werd en nóg grootere bekendheid verdient.

Hoorn in zijn geheel moge dan niet meer uitbundigen lof verdienen, er is nog zòoveel moois te zien uit vervlogen tijden, dat het onbegrijpelijk is, dat zijne bewoners, die klaarblijkelijk alleen nog maar heil verwachten van boeren en visschers, zoo weinig moeite doen, om vreemdelingen te trekken 4). Er is naar wij meenen, geen stadje van dezelfde grootte in ons land, dat op zooveel bezienswaardigheden kan bogen. Het gaat niet aan, dat alles op te noemen, zooals wij dat bij een bespreking van Medemblik deden; het was zelfs niet mogelijk al het mooiste bij deze artikelen in beeld te brengen.

Er zijn twee prachtige kleine kerken, de Noorder- en Oosterkerk, die men niet verzuime ook inwendig te bezien; vooral de Noorderkerk (die nog slechts zelden als bedehuis wordt gebruikt) is treffend mooi in zijn stemmigen eenvoud, als slechts weinige voor den Protestantischen eeredienst ingerichte oude Katholieke kerken zijn. Naar 't schijnt heeft dit kerkje Bosboom verscheidene malen geïnspireerd.

Er zijn twee poortgebouwen van de oude verdedigingswerken over, waarvan de Hoofdtoren, de oude bewaker van het houten hoofd, zoo ontelbare malen in beeld is gebracht, dat wij — die thans hierbij nog den minder bekenden maar toch ook zeer merkwaardigen gevel aan de landzijde afbeelden — er verder over zullen zwijgen. Ook de Nieuwe-Oosterpoort, in dit blad reeds meermalen afgebeeld, is mooi; aan de buitenzijde boven den doorgang leest men de woorden:

Nil prosunt vigilum excubiae,
nihil arma miniaequae
murorum ingentes raucae
tonitrua cannae
ni Deus hancce velis regere ac
tutaries urbem. 5)

Nog één oude verdedigingstoren is er verder, die half verscholen staat tusschen boomen van het bolwerk dicht bij de Koepoortbrug, n.l. de Kruit- of St. Mariatoren.

Dan is er een sierlijke waag en een museum, dat niet alleen een rijke verzameling oudheden bevat, in betrekking staande tot het verleden van Hoorn en omgeving, maar welks gebouw, al is er veel in veranderd, bovendien alleen reeds een bezichtiging verdient; men bedenke echter wel, dat vele betimmeringen, kasten en enkele schouwen, die zich hier thans bevinden, uit andere gebouwen afkomstig zijn, zooals de merkwaardige schouw, op de volgende bladzijde afgebeeld. En de voorgevel alleen maakt het Museum reeds tot een merkwaardig gebouw; op de geveltrappen prijken leeuwen, die de wapens van Purmerend, Medemblik, Edam en Monnikendam houden, terwijl bovenop de wapens van Hoorn, Alkmaar en Enk-

huizen zijn aangebracht; rijk is de bewerking van de wapens van West-Friesland en Frederik Hendrik.

Maar hoeveel plaats zouden wij noodig hebben, als wij voortgingen alle merkwaardige gevels uitvoerig te beschrijven; er zijn er tè veel. En hoeveel gevelsteen spreken hier nog van dat kinderlijk blijmoedige voorgelacht, dat toch dingen deed, die wij het niet meer nadoen. Dat kostelijke huisje aan het West —

wij het niet meer nadoen. Dat kostelijke huisje aan het West — wij het niet meer nadoen. Dat kostelijke huisje aan het West — gelukkig door een besluit van Hoorn's Raad dezer dagen voor verder verval behoed — met zijn drie steenen: een vrouw bij een kaasslede, een wagen, door drie paarden getrokken, waaronder de woorden „In de frachtwagen”, en een kam en roskam (naar wij vernamen woont nog thans een vrachtrijder in dit huisje) behoort wel tot het mooiste der meer eenvoudige huizen. Merkwaardig zijn ook de drie Bossuhuizen aan de Slapershaven, alle drie in dichtregelen en voorstellingen (geschilderd of en relief) herinnerend aan den slag op de Zuiderzee. En dan . . . Maar neen, er is geen beginnen aan, en, daar het onmogelijk was, alle afbeeldingen van merkwaardige gevels te Hoorn bij dit artikel te plaatsen komen wij er nog wel eens op terug. Laten wij het thans bij de opmerking, dat reeds het bezichtigen der versieringen en steenen in overigens dikwijls, vooral wat top en onderpui betreft, mishandelde gevels, het wandelen door Hoorn tot een genoegen maakt.

Van één gevelsteen moet nochtans hier gesproken worden, n.l. van dien, welke zich in een gevel aan het Breed dicht bij de voormalige Westerpoort bevindt. Hij is in 1873 gemaakt naar het in het vorige nummer afgebeelde houten relief, voorstellende de vlucht van Lambert Melisz met zijn moeder voor het „moordend rot” (zooals Tollens „zong”) der Spanjaarden, welke voorstelling, eerst in het buitenhek van de oude Westerpoort, later in den muur der Nieuwe Westerpoort was aangebracht, welke laatste in 1872 is gesloopt. Er onder was het volgende geschilderd:

Doen Dwingelandy den Staat en
Westzaan dede zugten,
Bevrijd dees brave Soon syn
Moeder van de Doot.
En quam op dit vatsoen van
daar tot hier toe vluchten
Soo blijft een Edel Kind sijn
ouders trouw in Noot.
(R. LANGEWAGEN)

Welke regelen thans onder den nieuwen steen in het huis aan het Breed zijn aangebracht

Er is meer. Noemen wij nog slechts het St. Pietershof, de St. Joris-doelen (thans hotel, welks eigenaar al zijn krachten besteedt aan zorg voor zijne gasten, die er voortreffelijk gespijzigd worden, zoodat krachten voor de verzorging van den merkwaardigen gevel van zijn huis niet overblijven). En dan de Doelen-poortjes, reeds vroeger in dit blad afgebeeld, evenals het poortje van het Oude Vrouwenhuis; het poortje van de Admiraliteit, dat van de Latijnsche school, enz.

Herinnert er nog niet wat aan de O. I. Compagnie? Zeker, het huis van de Kamer Hoorn aan de Muntstraat is er nog, maar de sobere gevel, verleeft thans door groote ruiten, trekt maar matig de aandacht; de op bladz. 622 afgebeelde fraaie portiek in het huis daarnaast, dat van het Indische Huis deel schijnt uitgemaakt te hebben, is echter zeer pagnie aan de Boompjes en de Modderbakken. Het Westindische nog aan den Binnenluiendijk. En, in 't midden van de Kaasmarkt, met zijn rug naar de zee en zijn gezicht naar het eindpunt van de paardentram Hoorn-Enkhuizen, staat het in 1893 daar opge-

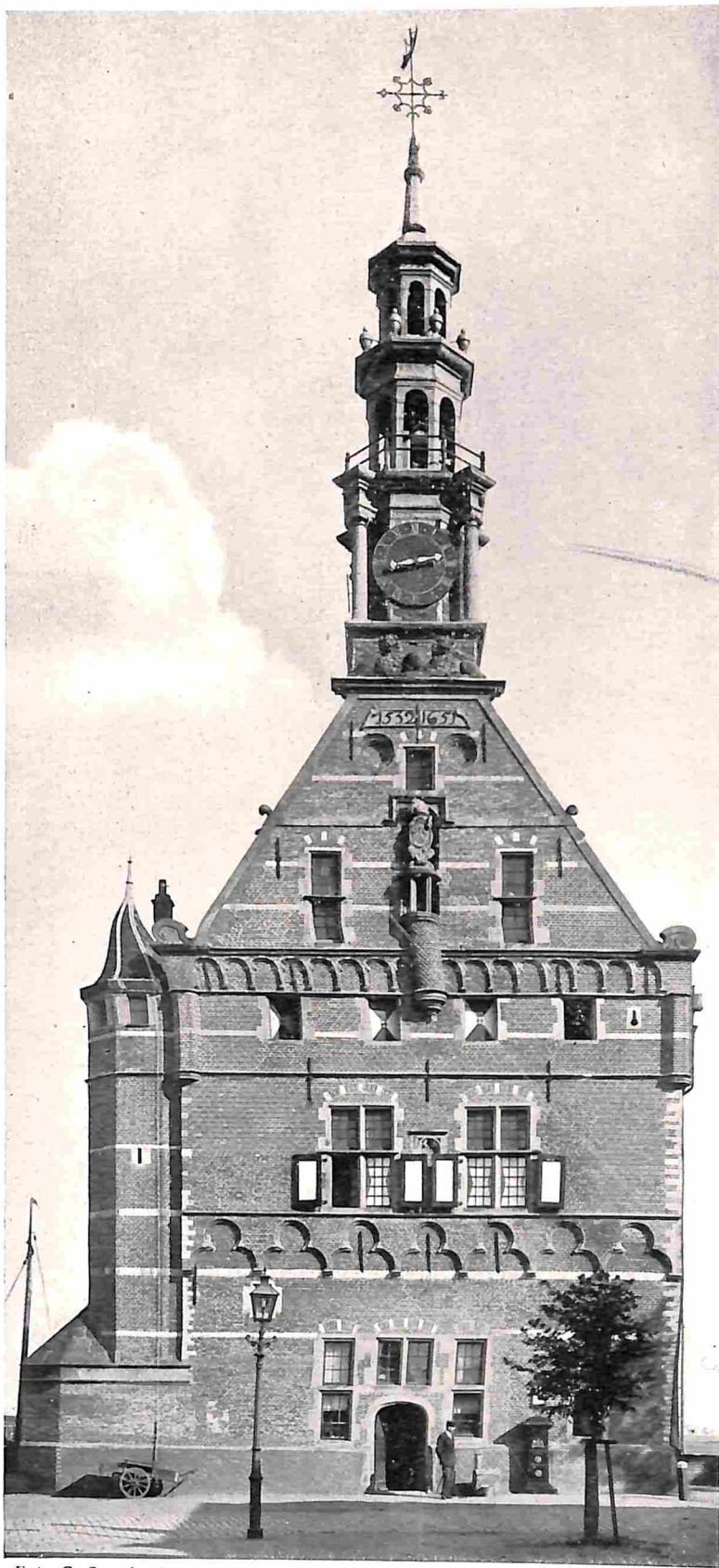

Foto C. Steenbergh.

HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.

DE HOOFDTOREN, GEZIEN VAN DEN ITALIAANSCHEN ZEEDIJK.
Gebouwd in 1532 en in 1651 van een torentje voorzien. Van den Hoofdtoren, van de zeezijde gezien, zijn afbeeldingen geplaatst in de nummers van 6 Februari 1909 en 17 Mei 1913.

de Muntstraat is er nog, maar de sobere gevel, verleeft thans door groote ruiten, trekt maar matig de aandacht; de op bladz. 622 afgebeelde fraaie portiek in het huis daarnaast, dat van het Indische Huis deel schijnt uitgemaakt te hebben, is echter zeer pagnie aan de Boompjes en de Modderbakken. Het Westindische nog aan den Binnenluiendijk. En, in 't midden van de Kaasmarkt, met zijn rug naar de zee en zijn gezicht naar het eindpunt van de paardentram Hoorn-Enkhuizen, staat het in 1893 daar opge-

Foto C. Steenberg.

HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.

SCHOUW MET GESNEDEN FRIES, VERTOONENDE TAFEREELLEN VAN DE WALVISCHVANGST, UIT DE EERSTE HELFT DER 16^E EEUW. Oorspronkelijk aanwezig in het vertrek op de eerste verdieping van den Hoofdtoren (waar de Bewindhebbers van de „Compagnie van Spitsbergen” van 1612 tot ongeveer 1640 vergaderden), doch in 1899 van daar naar het Westfriesch-Museum overgebracht.

richte standbeeld van Hoorn's grooten zoon, den grondlegger van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië.

Jan Pietersz. Coen en het tegenwoordige Hoorn! Wèl een groote tegenstelling. Iets groots wrochten, Hoorn denkt er niet meer aan. Dispereert het? Het woord is wat te krachtig voor dit Hoorn. Maar het heeft goeden moed, dat het met de markt en visscherij wèl zal gaan. Hooger idealen koestert het niet meer.

Het is misschien onbillijk, zoo geringschattend te spreken van het Hoorn van thans; medelijden ware meer op zijn plaats. Maar wij gelooven, dat het tegenwoordige Hoorn geen medelijden wènscht. Het is dan ook geenszins een vervallen stad meer te noemen; alle sporen van verval zijn verwijderd, zorgvuldig, en het is netjes onderhouden en blinkt en glimt op vele plaatsen. En als een stad vol levenskracht eert het zijn groote mannen; heeft het niet op de Ramen een gedenkteecken (dat treffend veel op een grafmonument gelijkt) opgericht voor een vroegeren burgemeester der stad, die het tot Minister van Koloniën bracht?

Ja juffrouw Hoorn, wij weten het wel, dat gij nog lééft, maar gij zijt wat burgerlijk geworden en uw hooge aspiraties, uw dorst naar schoonheid en wetenschap zijn zoo ingekrompen, sinds gij — na de smartelijke teleurstelling, van de zijde van den vorst der Zuiderzee ondervonden — u nog slechts afgeeft met de boeren van Zwaag en Westerblokker en hoe die andere dorpen heeten. En of ge 't wilt of niet, wij hebben u hoofdzakelijk lief om wat gij geweest zijt en wat er nog van u over is uit den tijd, toen gij in wijden kring over de wereld bekend waart, en niet, zooals thans, slechts als „station aan de lijn Amsterdam-Enkhuizen”. Komaan juffrouw Hoorn, ga niet door zoo koel te zijn tegen hen, die voornamelijk uw verleden bewonderen. Gij kunt geld uit die dwaasheid slaan. Wij hebben u een handje geholpen en hopen, dat gij eindelijk zult beseffen, dat hij of zij, die niet de aandacht op zich vestigt, vergeten wordt in dezen tijd van reclame.

Hoorn biedt bij uitstek stof voor oudejaarsoverpeinzingen over de vergankelijkheid der dingen, en met den dichter zuchten wij:

Ach Hoorn is niet meer, wat Hooren eenmaal was,
Eens was . . . en thans niet is, en ligt nooit meer zal wezen,
Want wat kan hier op de aard den drang van 't lot weerstaan,
Wie logestraft het schrift, dat de eeuwen ons doen lezen.
Al wat op d'Aard verscheen, verdwijnt en moet vergaan . . .

Weldra zal misschien de eens vermaarde zeestad Hoorn een landstad zijn geworden, aan alle zijde omringd door groene weiden.

Men haaste zich, Hoorn te bezoeken vóór dit schrikkelijke is geschied. De zee moge Hoorn niet meer bron van rijkdom zijn, als décor heeft zij nog beteekenis en zij spreekt nog van groote tijden. Hoorn aan een polder, de Hoofdtoren aan een poldervaart, het is een der afschuwelijkste gevolgen, die de gedeeltelijke droogmaking der Zuiderzee met zich zal brengen.

„Het marktbezoek zal het ten goede komen”. Zeker juffrouw Hoorn, zegt uwé dat wel.

A. LOOSJES.

1) Op de singels en lanen buiten Hoorn komen wij later uitvoeriger terug.

2) Abbing betwijfelt, of het voornemen, om dien laatsten dam te leggen, wel ooit tot uitvoering is gekomen en de schrijver van den degelijken catalogus van het West-Friesche Museum meent dit zelfs te moeten ontkennen. Mijns inziens ten onrechte. Op verschillende plattegronden van het midden der 17de eeuw, die klaarblijkelijk niet naar elkander gecopieerd zijn, is deze dijk aangegeven, o.a. op een kaartje, dat in den 3^{en} druk van Velius' Kroniek was opgenomen en ook weer een plaats in den 4^{en} heeft gevonden, hoewel bij dien druk, in 1740 verschenen, ook een grooter en duidelijker plattegrond van 1615 is gevoegd. Sebastiaan Centen, die dezen druk van aantekeningen vóórzag, zegt in zijn voorbericht, dat de groote kaart van 1615, door Velius zelf geteekend, de nauwkeurigste is, doch dat men op het kleine kaartje „eenigzins kan beschouwen” de veranderingen, die er „sedert aan den Zeekant voorgevallen z'n”. Zou hij het niet gezegd hebben, als de op dit kaartje geteekende afsluiting tusschen Vijscherseiland en Westerpoot er nooit geweest was? En zou dan Feyken Rijp voor zijn Chronyk van 1706 dit kaartje hebben laten overteekenen? Dat zij er in 1740 niet meer was blijkt wel uit het kaartje in den „Tegenwoordigen staat”. Het is zeer waarschijnlijk dat d'ze dijk, die het zwaarder te verantwoorden had, dan de andere dijken in zee en door het achteruit gaan van den handel al kort na zijn aanleg overbodig werd, aan zijn lot overgelaten reeds spoedig weer verdwenen is.

3) Reeds in 1420 werd de Tocht, die eenigzins voor Hoorn was geweest, wat de Amstel voor Amsterdam was, van den Rooden Steen tot de Kerk gedempt (de tegenwoordige Kerkstraat); in 1561 volgde het gedeelte tot de Gouw (thans Nieuwstraat) en de Gouw werd in 1584 verwelfd. De Trommelstraat verwelfde men in 1593, het Nieuwe Noord in 1595. De Ramen werden gedempt in 1598, het Gerritsland werd tot straat in 1619. Met het Achterom of Westerpoot geschiedde dit in 1654. In 1665 volgt de Burgwal tusschen Ial en Achterom (thans met het in 1741 ingestorte Smerighorn Bredt geheeten) en in 1684 de Kuil, welk water vroeger door een sluis met de zee in verbinding stond. Alleen het oostelijk gedeelte van de Appelhaven, het westelijke deel van de Turfhaven, de gracht achter de Noorderkerk (thans Veemarkt) en de singel voor het station werden in de vorige eeuw gedempt; enkele jaren geleden bovendien een overblijfsel bij de Dubbele Buurt van de oude stadsgracht tusschen Wester- en Noorderpoort vóór 1510, toen, zooals reeds gezegd is, de stad hier werd „afgerond”.

4) Is er wel een Vreemdelingenverkeer-Vereeniging?

5) Niets baat de waakzaamheid der wachters, niets ook de wapenen of der muren hooge tinnen, of het gedond'r van het dofklinkende kanon, indien niet Gij, o God, deze stad wilt besturen en beschermen.

DOLLE GRIET.

IN zijn Chronyk van Hoorn verhaalt Theodorus Velius, hoe de bekende Sonoy, Gouverneur van Hoorn, in 1576 met verscheidene schepen en 2500 man een aanslag wagende op de stad Muiden, gebruik maakte van zwaar geschut, de „Dolle Griet” genaamd, hetwelk hij, na de inneming van het stedeke, op de wallen „tegen de aankomst der Amsterdammers” plaats- te, en waarin het volgend versje zou zijn gegoten:

De Dolle Griet is mijn naam,
Dus blaas ik door de lucht mijn faam,
Had ik mijn Broeder bij de hand,
'k Had moed te dwingen gansch Holland.

Onder dien „Broeder” moet waarschijnlijk een ander stuk „grof geschut” verstaan worden, en wel de „Oude Hillebrand”.

Sebastiaan Centen, die den 4den druk van Velius' werk van aantekeningen voorzag, merkt bij 't bovenstaande op, hoe hij zich de moeite gegeven heeft, op Hoorn's bolwerk de Dolle Griet, die, naar hem door betrouwbare personen was meegedeeld, daar bij de Oost Indische werf moest liggen, te gaan zien, en dat hij ter aangeduide plaatse wel een kanon vond, maar daar stond in gegoten:

Der Greif bien ick genant
Als ick spreecke
Kost blot of brand.

Centen durft niet beslissen of de inwoners van Hoorn misschien het woord „Greif” — grijpvogel, die op 't achterende van 't kanon afgebeeld stond — voor „Griet” hebben aangezien.

Eigenaardig is het, dat ook de Gentenaars hun „Dulle Griet” hebben, n.l. een kanon in de dagen van Filips den Goeden gegoten, hetwelk o.a. bij de belegering van Oudenaarde in 1452 dienst deed.

Het is kaliber 0.64, heeft een lengte van 4.69 M, weegt 16400 KG. en bestaat uit twee aaneengeschoefde stukken, die elk uit een aantal aaneengesmeede ijzeren strooken bestaan; het kon een lading van 350 KG. aan steenen, ijzer enz. uitbraken.

In een, voor mij liggende, oude uitgave van Baedeker wordt de Dulle Griet het „grootste kanon ter wereld” genoemd!

Wat zou Baedeker zaliger in onze dagen groote oogen zetten, ziende het 20 eeuwsch „grof geschut”, waarbij „Dulle Griet” in 't niet zinkt!

F. W. DRIJVER.

HET PAREL- COLLIER.

FIJN glimlachend keek Otto Reijnders neer op het langwerpige pakje en legde het daarna behoedzaam onder den Kerstboom, achter de andere pakjes verscholen, zòd dat zijn jong vrouwtje dit eerst het allerlaatst in handen zou kunnen krijgen. Nogeens en nogeens overzag hij het geheel. Ja, het was in orde. Voor de versiering van den boom had zijn wijfje werkelijk met veel smaak gezorgd maar ook hij had zijn aandeel in de voorbereiding van het feest gehad. Wat zou Edith gelukkig zijn met haar cadeaux!

Kalm stak hij nu de eene kaars na de andere aan, draaide het electrisch licht uit en ging naar de huiskamer om zijn vrouwtje te halen. Hun eerste Kerstfeest in hun eigen huis; wat een heerlijke avond zou dit zijn!

Opgewonden liep het jonge vrouwtje haar man tegemoet, als een kind zoo uitgelaten.

„Toe jongen, mag ik nu eindelijk komen?”

„Ja hoor, je hoeft niet langer te wachten”, antwoordde hij goedge, met genoegen neerziend op zijn troetelpopje.

En hand in hand liepen ze naar de zitkamer, waar de Kerstvreugde hen wachtte.

Otto vond onder zijn plekje een mooie, zilveren cigarettenkoker, die dadelijk een plaatsje in zijn vestzak kreeg. Intusschen bestudeerde hij Edith vol spanning, die achtereenvolgens met van plezier stralende oogen een rijk bewerkte handschoendoos, een allerliefst waaiertje en een fijne kantkraag had bewonderd. Nu kwam het laatste pakje aan de beurt. Ongeduldig maakte zij het rood-zijden lintje los, liet het papier op den grond vallen en... hield een elegant, groen leeren étui in de hand. Haastig opende zij het.

Wat zou dat zijn?! O! Een kreet van bewondering, van verrassing ontsnapte haar. Daar rustte op donkergroen fluweel een prachtig, mat glanzend parelcollier met een smaakvol slot van smaragd, omringd door diamanten. Otto! Ze kon het niet vatten. Verbijsterd dwaalde haar blik van den kostbaren inhoud naar het gouden stempel op het satijn, welke den naam van den beken- den juwelier vermeldde, voor wiens etalage zij reeds zoovele weken, telkens en telkens weer als magnetisch aangetrokken, het prachtig snoer had bewonderd. O, hoe dikwijls had ze toen niet grimmig-benijdend gedacht: „Wie weet, welke akelige, oude feeks daar nog den een of anderen avond in den schouwburg mee pronkt om nog meer de aandacht op haar tanigen, gerimpelden hals te vestigen!”

Onder het boodschappen door had zij er ook haar vriendinnen op attent gemaakt en bij het bewonderen der anderen had heviger dan ooit het begeeren naar het kostbaar sieraad haar gekweld. En toen... het was onbegrijpelijk... ze moest het steeds opnieuw zien, ze dwong zich op die manier telkens weer om die ziekelijke kwelling van het onvervuld verlangen te doorstaan. Eindelijk had zij ook Otto meegetroond en zoo terloops te kennen gegeven, dat het toch maar heerlijk moest zijn als je zoo iets met Kerst van je man cadeau kreeg. Maar haar bedaarde man die zooveel mogelijk de grillen van zijn geliefde, verwend vrouwtje tegemoet kwam, had haar heel kalm geantwoord, dat het een bemiddeld man zeer zeker genoeg moest doen daarmee zijn vrouw te verrassen: voor hoe weinigen was echter het geven van dergelijke geschenken weggelegd, hoe werkelijk nietig was zulk een ijdel bezit in vergelijking met een gelukkig leven, een goede gezondheid, een opgeruimd humeur. Knorrig was ze hem echter in de rede gevallen met de bewering „dat hij van zulke dingen nu eenmaal geen verstand had, dat mannen zich in het gevoel van een vrouw toch niet konden verplaatsen en dat het eigenlijk ook onzinnig was er verder nog een woord over te reppen.”

Maar niettegenstaande die laatste, verstandige overweging kon ze haast geen dag voorbij laten gaan zonder nog even op die wonderschoone parels terug te komen. Zelfs had de hartstocht haar zoo-

ver gevoerd, dat zij opeens begreep, dat Otto beslist een zilveren cigarettenkoker noodig had, en, eenmaal in den verleidelijken winkel, moest ze ook, schijnbaar achteloos, vragen, hoe hoog de prijs van het parelcollier was, dat in de rechteretalage prijkte.

„Achtduizend gulden, Mevrouw”, antwoordde de bediende beleefd. „Het is werkelijk een zeer precieus snoer, de echte „perle fine.” Ziet u eens die mooie glans. Het slot is ook zeer kostbaar...”

Even liet ze de parels door de vingers glijden om er zich daarna met een onverschillig: „Dank u wel voor de moeite, het was maar uit nieuwsgierigheid”, van af te maken.

En nu was het onbereikbare van haar! O, ze wist wel, dat haar dol verliefde man haar moeilijk iets kon weigeren, ook al billijkte hij niet elk verlangen. Maar dat hij zelfs dit zou doen, had zij geen oogenblik vermoed!

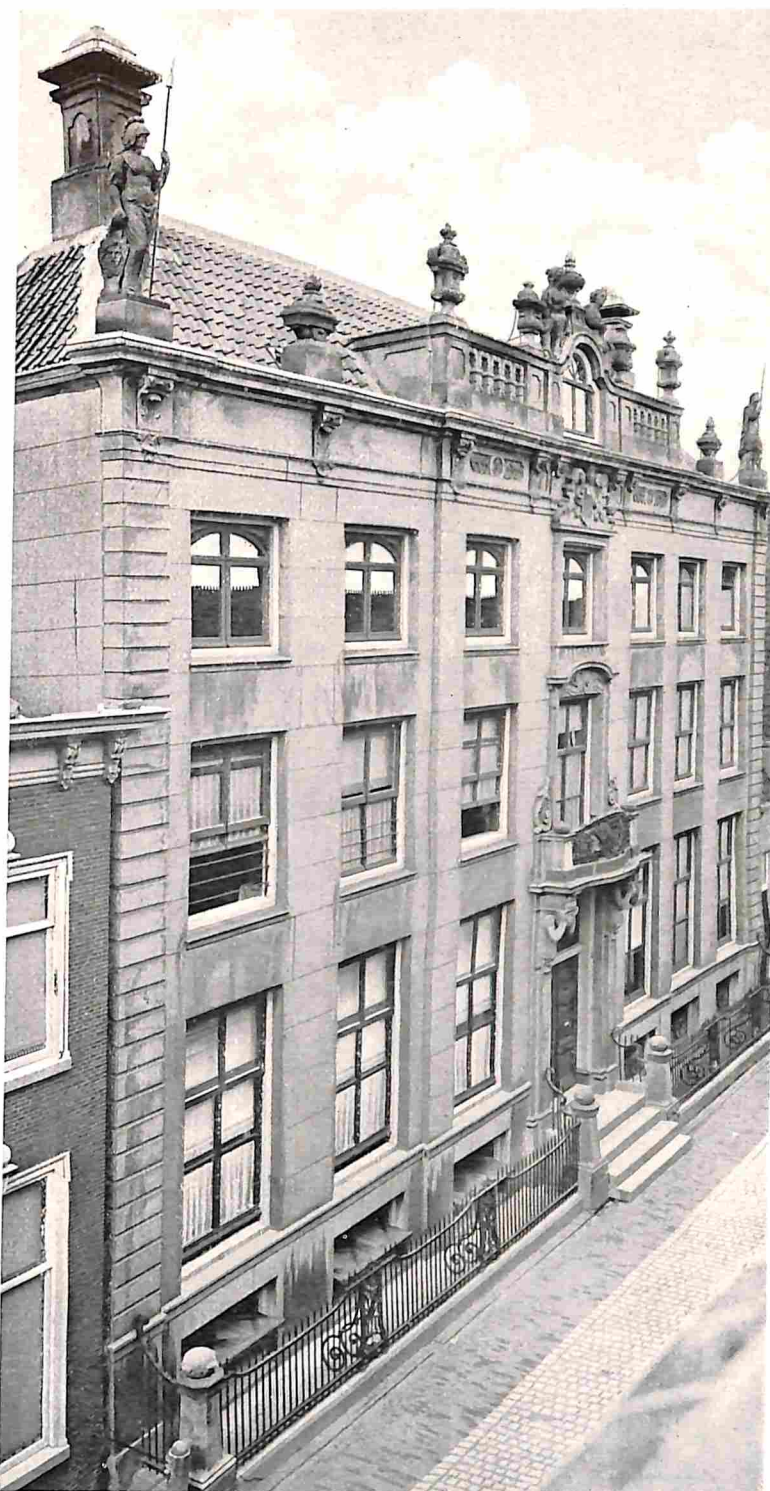

Foto C. Steenberg.

HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.

HET MOOIESTE ACHTTIENDE-EEUWSCHE HUIS VAN HOORN,
STAANDE AAN HET GROOTE OOST, VROEGER BEHOORENDE
AAN DE FAMILIE VAN FOREEST, THANS DIENST DOENDE
ALS REMONSTRANTSCH Kerk EN PASTORIE.

Boven op de hoeken beelden van Minerva en Mars.

Foto C. Steenberghe.

HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.

HET HUIS DER GECOMMITTEERDE RADEN VAN WEST-FRIESLAND, THANS WEST-FRIESCH MUSEUM.

Maar toen, als een behaagziek, jong vrouwtje, moest ze er ook dadelijk mee pronken. Zorgvuldig haakte zij het slot los en liet het snoer op haar gevulden, blanken hals rusten. O, wat was het mooi, nog véél, véél mooier dan voor de winkelruiten!

Ze stormde op haar goeden man los en kuste hem tot ze niet meer kon.

„Is mijn vrouwtje nu tevreden?“, vroeg hij zacht. „En zal ze nu nooit meer zoo leelijk prullen?“

„Nee, schatteman! Hoe zou ik dat nu nog kunnen?“ antwoordde ze. Het leek haar bijna heiligschennis, om nu nog aan ontevredenheid te denken.

„Maar hoe kom je toch zoo royaal, Otto?“

„Ach kindje, je weet, voor jou heb ik alles over. Ik wil, dat je tevreden bent en dat niets aan je geluk ontbreekt. . . . Maar laten we er nu niet meer over spreken“, weerde hij verdere vragen beslist af, plotseling blijkbaar een eind aan het onderwerp wenschend.

„Maar heb je dan zooveel verdiend in den laatsten tijd?“, vroeg ze verwonderd. Weliswaar bekommerde ze zich weinig om het practische van het leven, maar toch begreep zij, dat er iets buitengewoons voorgevallen moest zijn, nu Otto haar plotseling zulk een kostbaar geschenk kon geven. Ze moesten van beperkte inkomsten leven, vermogen was er niet.

„Ja, wel wat“, antwoordde hij. „Is die kantkraag werkelijk naar je zin? Je weet, ik heb van die dingetjes niet veel verstand en word dus licht beetgenomen.“

„Nee hoor, hij is prachtig“, antwoordde zij gul. „En trouwens met die parels zou je al alles goed maken.“

„Ga dan eens als een lief vrouwtje wat voor me spelen“, verzocht hij haar vriendelijk.

Liefkozend streefde ze nog even haar ketting, bewonderde nogmaals den glans op het matte fluweel en ging daarna met een in-verheugd gezichtje voor den vleugel zitten.

Toen den volgenden middag haar boezemvriendin, Mevrouw Van Duijnen, bij haar kwam teaan, kon zij de verzoeking niet weerstaan om even met haar prachtig geschenk te pronken, ondanks het dringend verzoek van Otto, daar nu niet dadelijk mee te geuren.

Plichtmatig bewonderde de dame het, maar merkte daarna koeltjes op:

„Ja, zie je, Edith, het is heel mooi, maar wat heb je er eigenlijk aan, zoo'n fortuin aan je hals te hangen. Je bent maar bang, dat je het verliest of dat het gestolen wordt. . . . Wij doen tegen-

woordig niet veel meer aan Kerstmis, dat is zoo goed voor de eerste jaren, als je pas getrouwd bent. 's Middags maak ik den boom in orde en leg er wat marsepeinfiguurtjes voor Bob en baby onder en dan zingen we 's avonds wat liedjes bij de piano, heel gezellig. . . . Ach je weet hoe dat gaat. . . . Het is mooi als je bijtijds kunt zorgen, dat je later op niemand bent aangewezen. . . .“

En plichtbewust keek de bezoeker op die wufte Edith neer.

Een weinig gepiqueerd zweeg het vrouwtje. Ach, het was waar. Ze was nog een echt kindje in vergelijking met Emma, die toch maar een paar jaar met haar in leeftijd scheelde. Maar och, ze had thuis nooit van de zorgen van het leven iets geweten en Otto wist ook, dat ze liever over aardiger dingen hoorde praten. Het was toch ook zoo heerlijk om vertroeteld te worden!

En dat laatste bekende ze ook luchtig lachend.

Maar toen ze de bezoeker had uitgelaten, bleef ze mijmeren. Het was toch vreemd, dat Emma, die voor bemiddeld doorging, er zóó over dacht en dat Otto, die anders zoo spaarzaam en overlegd bleek, haar dadelijk die gril had ingewilligd. Hoe kon hij toch aan zooveel geld komen! Ze zou het hem toch vanavond even vragen.

En aan tafel begon ze er ook werkelijk over, maar nauwelijks begreep Otto, waar ze heen wilde of hij weerde elke opheldering beslist af.

„Kindje, daarover moet je nu maar niet denken. Parels voor de vrouw en geldzorgen voor den man. . . . Daar heb jullie vrouwen nu weer geen verstand van“, spotte hij lachend en wees elke verdere vraag af.

Ze voelde zich gekrenkt. Waarom mocht zij dat nu niet weten. Vertrouwde hij haar dan niet? Met zulke dingen zou ze toch nooit te koop loopen; dat deed geen verstandige vrouw.

Maar hij ging er niet verder op in. En ze peinsde en peinsde en kon er toch maar geen oplossing voor vinden. Als hij veel geld had gewonnen in de loterij, zou er ook in zijn leefwijze een groote verandering komen. Maar nee, steeds bleef hij dezelfde, voor zichzelf de grootste spaarzaamheid in acht nemend, terwijl hij haar dezelfde kleine attenties van vroeger bewees: een zakje fijne bonbons, wat bloemen of een andere kleinigheid af en toe voor haar meebrengend.

Het vrouwtje had geen rust; het was toch mysterieus! En ze kon er ook met niemand over spreken. De parels leken haar niet langer zoo begeerenswaard, al eenige dagen lag het étui onaangerd in haar cassette. Het leek wel of die domme dingen haar uitlachten! Wat moest ze er ook feitelijk mee doen? Ze liep met dat kostbare ding maar in het oog en boosaardige vriendinnen zouden allicht elkaar vertellen, dat haar man zich voor haar ruïneerde. Maar hoe kwam hij toch aan dat geld? En waarom werd hij zoo kort als zij hem ernaar wilde vragen? Daarvoor moest toch een reden zijn! Hij zou toch niet. . . .?? Nee, dat kon niet! Ze was idioot, een slechte vrouw kon alleen zoo iets van haar man denken. . . . Maar ze moest toch wéten. . . . Als ze zekerheid had, zou die verfoeilijke gedachte niet bij haar zijn opgekomen. . . . O, ze wou, dat ze nooit zoo dom was geweest, dat ze hem nooit geplaagd had met dat onzinnig verlangen. Waarom was ze ook zoo veeleischend?

„Otto“, zei ze dien avond na het eten, „kom je mee vóór zitten? Nee, leg die

Foto C. Steenberghe.

HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.
HUISJE AAN DE BIERKADE.

krant nu even weg, ik moet met je spreken.... Het is gek, maar ik heb zoo'n vreemde angst.... Je lacht me natuurlijk uit.... Het is ook niets bijzonders.... Het beklemt me, dat je me niet wilt zeggen hoe je me plotseling dat parelcollier kon geven.... Hoe kwam je toch aan al dat geld?.... Ik weet, het kost 8000 gulden. Ik heb het eens gevraagd toen ik in den winkel was."

Nu weerde hij haar niet af.

„Ja kindje, het is misschien toch beter, dat je alles weet.... Je man is zwak geweest.... Het deed me pijn, dat mijn vrouwtje dag aan dag pruilde, omdat ik geen geld genoeg had om aan al haar grilletjes te voldoen.... Ik wilde je toch bevredigen, ik kon je niet langer zoo zien.... De prijs was boven mijn bereik maar ik wilde je toch gelukkig weten.... Toen heb ik in een onverklaarbaar oogenblik mijn compagnon bestolen.... Ik nam 5000 gulden uit de brandkast terwijl hij op reis was, ging naar den winkel en voldeed aan je wensch.... De rest weet je...."

„O God, dan.... dan ben je.... En dat is mijn schuld.... Arme jongen!"

„Ja, een dief.... Voor jou en door jouw schuld", antwoordde hij zacht. „Nu moet je als een flinke vrouw ook samen met mij de toekomst tegemoet gaan".

Ze boog haar hoofd. Ze voelde zich zoo schuldig.... Toen gaf ze hem haar handje en zoo bleven ze langen tijd zwiiggend zitten..

* * *
Twee dagen verliepen, dagen van angst en van spanning. Ze had hem gesmeekt stilletjes te vertrekken, maar dat weigerde hij. Nu moest hij maar zijn straf voor dat lichtzinnig oogenblik ondergaan, weerlegde hij somber. Aan het noodlot was toch niet te ontkomen.

Vandaag zou zijn compagnon van de reis terugkeeren, dan moest hij hem verantwoording afleggen van wat in dien tusschentijd was voorgevallen; de misdaad zou dan aan het licht komen.

En zij wachtten beiden moedig; de ernstige man en zij, het eens zoo grillige troetelpopje.

Dien morgen kon ze hem haast niet laten weggaan. O, wat zou er straks gebeuren!

Maar dien middag kwam hij haar stralend tegemoet, trok haar tenger figuurtje naar zich toe en bedekte het bleeke, angstige gezichtje met kussen.

„Klein, moedig vrouwtje", fluisterde hij innig. „Kom eens mee."

En toen, in een gezellig hoekje, vertelde hij haar de ware toe-

dracht van de zaak. Ze hoefde niet langer in angst te verkeeren, hij had niet gestolen! Het parelcollier was valsch! Hij kende zijn wijfje zoo goed. Hij voorzag een tijd van pruilen, van steeds grooter wordende eischen, ja, van een bedorven huwelijksgeluk, indien hij niet bijtijds zijn kindje een gevoelige les zou geven, een les, waaraan zij in onredelijke buitjes steeds terug zou denken, die haar bijtijds remmen zou.

En zoo bestelde hij in overleg met den juwelier een valsch parel-snoer, volkomen gelijk aan het origineel, en liet dat in een elegant étui verpakken. Zelfs verdwenen de echte parels sedert Kerst-avond uit de etalage, slechts voor hoogstens een maand, was hij met den winkelier overeengekomen....

Beschaamd verstopte ze haar kopje. Maar toen keek ze hem moedig aan. Nooit, nooit weer zou ze zoo onredelijk zijn, beloofde ze hem heilig.

* * *

Ze hield woord. En jaren daarna schonk Otto haar een parelcollier met smaragden slot. Doch aan deze echte parels zat geen tragedie vast.

L. G.

STILLE NACHT!

Nog een tweetal jaren en het door heel de wereld bekende schoone Kerstlied: „Stille Nacht, heilige Nacht!" zal juist een eeuw oud zijn. Vanwaar het gekomen is?

In het plaatsje Oberndorf bij Salzburg heeft men aan het schoolgebouw een opschrift aangebracht luidend:

Stille Nacht, heilige Nacht.
Wer hat dich, o Lied, gemacht?
Mohr hat mich so schön erdacht
Gruber zu Gehör gebracht;
Priester und Lehrer vereint.

De componist der roerend eenvoudige melodie, Franz Gruber, Stadtpfarrchorregent, liet aan zijn familie te Méran een verklaring na, welke authentiek de herkomst van woorden en muziek vastlegt en er is iets zoo liefs in de historie van dit Kerstliedje, dat we niet nalaten kunnen het over te vertellen.

't Was den 24sten December 1818 toen de hulpprediker Jos. Mohr van de pangebouwde St. Nicolaaskerk in Oberndorf, aan Gruber, den organist, een gedicht ter hand stelde met verzoek er een tweestemmige melodie en koor bij te schrijven met gitaarbegeleiding. Denzelfden dag voldeed Gruber aan het verlangen van dezen muzikalen geestelijke en gaf aan het gedicht den vorm van het lied, dat door zijn eenvoud en wijding de wereld veroverd heeft.

Kerstavond 1818 werd het voor de aandachtige dorpelingen van Oberndorf voor het eerst ten ge- hoore gebracht, de dichter zong de tenor-, de componist de baspartij, en het vond aller bijval. Op eigenaardige wijze heeft het kerstliedje uit den kleinen kring van dien avond een weg gevonden zoo ver naar buiten.

Men had zich toen met gitaarbegeleiding moeten behelpen, omdat het kerkorgel in reparatie was. Een orgelmaker uit het Zillerthal was daar juist mede belast en deze vond het in de kerk gehoorde „Stille Nacht" zoo mooi, dat hij een afschrift van lied en compositie vroeg en deze later medenam naar zijn heimat. In die dagen nu was er een Zillerthaler reizend zanggezelschap, van de Gezusters Straffer, dat concerteerde door heel Duitschland, dit maakte thuis kennis met het Oberndorfer kerstlied en bracht het op zijn repertoire. Stille Nacht werd hun succesnummer, overal opende het met zijn kinderlijk vromen zin en gewijde, eenvoudige melodie de harten der hoorders en zoo vond het uit de concertzaal zijn weg naar den huislijken kring, naar scholen en kerken. Schoonheid kent geen grenzen. Katholieken en protestanten, beiden zongen sedert dit lied, dat zijn woorden in velerlei talen zag overgebracht en wijding brengt op tal van plaatsen ter wereld waar men Kerstavond viert.

G.

Een jeugdige Amateur-kweeker.

Beneden op de volgende bladzijde ziet men den jongen amateur-kweeker Adriaan Klinkenberg te Alkmaar met zijn broertje — wij plaatsten bovendien het aardige kindergroepje, waarop ook zijn zusje te zien is — en zijn aardige verzameling cacteeën en vetplanten; een mooie bloeiende Echinopsis tubiflora is afzonderlijk afgebeeld. 's Zomers staan ze in dezen kouden bak, 's winters in huis. Men lette op de zaadbakken 1916, links vooraan, en den bak 1916, links achteraan. De zaailingen gaan, zooals hier te zien is, den tweeden zomer de alleraardigste verscheidenheid vertoonen. Ook vele der platte opuntien en der zuilvormige cereussen in de rechterhelft van den bak zijn

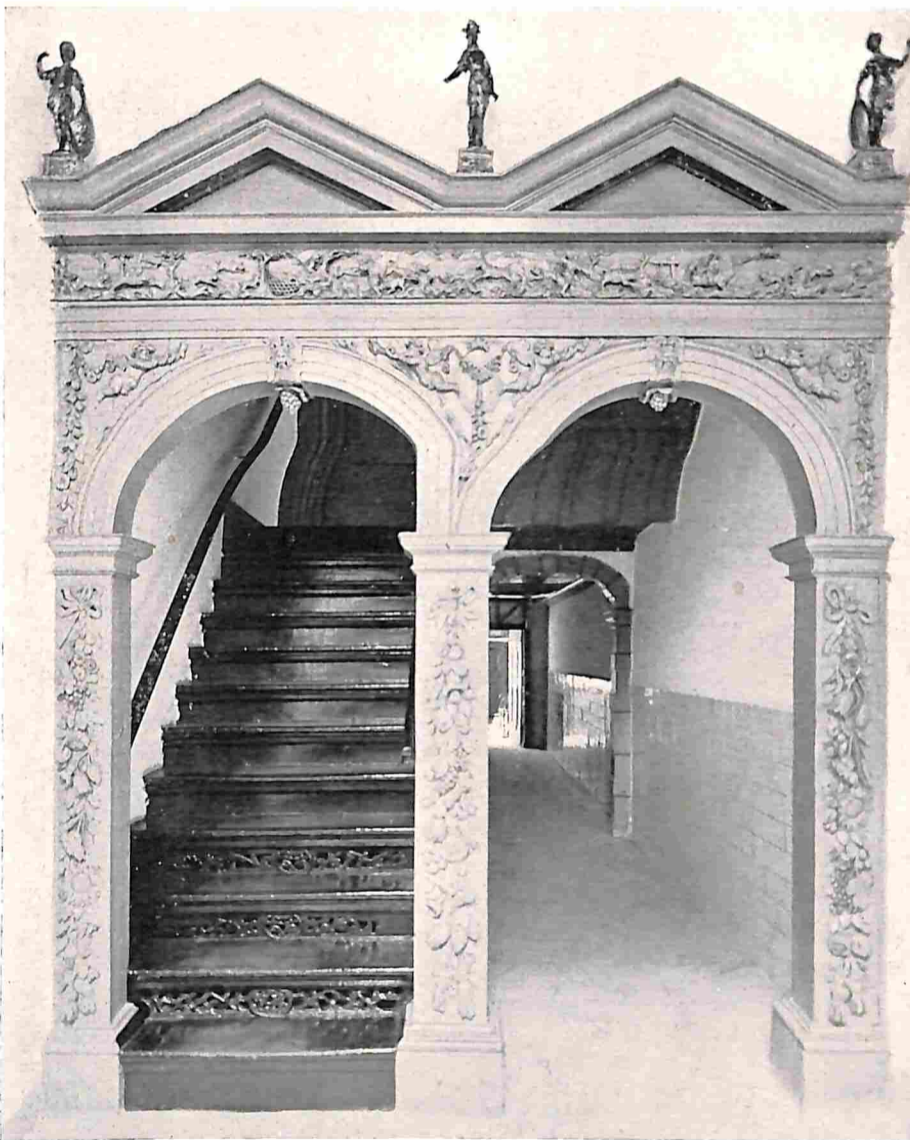

Foto C. Steenberg. HOORN, DE ZESHONDERDJARIGE.
PORTIEK IN EEN HUIS AAN DE MUNTSTRAAT NAAST HET OOST-INDISCHE
HUIS EN VROEGER DAARTOE BEHOORD HEBBENDE. IN DE FRIES VOOR-
STELLINGEN VAN JACHTTAFERELEN.

Foto L. M. Klinkenberg

DE JEUGDIGE AMATEUR-KWEEKER MET ZIJN ZUSJE ANNA EN ZIJN BROERTJE DIRK.

uit zaad gewonnen. Men lette ook op de interessante witte Pachyphytum Hookeri vooraan, het zeebraächtig gevlekte Haworthia Margeritifera, op de tweede rij van vorren en de vele zuiltjes der Stapelia Variëgata (onder 't hoofd van broertje), een Zuid-Afrikaansche plant, die door den reuk zijner bloemen, welke naar verrot vleesch rieken, de insecten lokt en ze verslindt. Een paar struikjes kruidje-roer-mij-niet, o.a links vooraan, lieten, wijl het fotografeeren in de buitenlucht hun niet beviel, zich geheel slap hangen en zijn hier dus weinig zichtbaar.

Moge de jeugdige kweeker veel genoeg van zijn planten beleven, en moge de vermelding van zijn liefhebberij er vele jongeren toe opwekken, zijn voorbeeld te volgen.

KERSTMIS IN VLAANDEREN.

WE stonden in 't Nonnestraatje te Rousselare, de jas dichtgeknoopt, de das om den hals, de handen in de zakken.

't Was bij middernacht. We wachtten. En eensklaps hoorden we ze, de drie groote klokken uit St. Michielstoren, zooals ze den Kerstnacht inluidden.

En van Onze Lieve Vrouw en Sint-Amand antwoordden er zes en boven de stille stede verkondigden ze:

Vrede op aarde.... in de menschen een welbehagen.

Nog wachtten we.... De klokken beierden uit.... Maar uit de kloosterkapel galmden dan de reine, zilveren stemmen van zusters.

Adeste Fideles....

„Komt allen te samen, komt geloovigen van harte, Betleëms stal in den geest bezocht.”

We mochten niet binnentreden.... we waren maar kwajongens en de zusters vreesden misschien, dat we den dienst zouden verstoren. O, hoe weinig begrepen ze ons jongenshart, de goede nonnetjes uit dat klooster.

En als 't gedaan was — het zingen en luisteren in de kou — stapten we naar huis, zonder dat we er goed rekenschap van konden geven, toch gevoelend de poëzie van den heiligen nacht.

En we dachten aan de vreugde van morgen. We hadden een kerstboom gehaald uit 't bosch van Rumbeke's kasteel, die morgen getooid werd met kaarsen en gekleurd papier en rond zich verzamelen zou een blijde kinderschare.

Later bleef me die lust tot nachtelijke tochtjes bij, als, zooals 't liedje van den beiaardier het zegt:

„De Kerstnacht wordt geboren”.

Te lande gingen de boeren langs slijkerige paden, bij 't licht van hun bengelende lantaarn naar de middernachtmis, die hun van verre wenkte door de verlichte ramen van het kerkje en de tonen der klokken, welke een jubel galmden over de zompige bloote velden en modderige wegen.

En tot middernacht had men op de hoeve feest gevierd, gezongen, verteld en

wafels gegeten, wafels, door de van den gloed blozende „bazinne” op de stoof gebakken en zoo in 't droge goudgele stroo op den vloer geworpen „om goed stijf en bros te blijven”.

En toen waren ook de drie Koningen van 't Oosten gekomen, die van hofstee tot hofstee gingen, met hun kunstige ster, welke ze lustig lieten draaien, terwijl ze 't aloude liedje zongen:

En Maria zou naar Betleëm gaan
Kerstavond 1) al voor den noene,
En — Joseph zou er met heur gaan,
Om heur den weg te toene.

Het haegelde, en 't sneeuwde, en
't miek er zoo koud.

De rym lag op de daken.
En Maria sprak: Ach Joseph toch,
Ach Joseph, hoe zullen we 't maken.

Ze waren dan zoo verre gegaan
Tot aan een oude scheure. 2)

't Is daar dat ons Heere geboren wierd,
En er sloten vensters, noch deuren.

Hun liedje eindigde met de vermaning:

„Siet dat ge den arme niet vergeet”.

En dat werd ook niet gedaan.

Ge weet wat „Scrooge's nephew” in Dickens' Christmas Carol van Kerstmis tot den schraperigen egoïstischen oom zegt: „De eenige dag, waarop de menschen hun hart openen”.

Ja, bij ons ook opende Kerstmis de harten. En 't was met een glans in de oogen en een blij gemonkel om de lippen, dat men u 's morgens „Een zaalgen Hoogdag” toewenschte.

Te Brugge in den Kerstnacht kwamen duizenden mannen en vrouwen naar den Burg, het oude forum der grijze stad, en voor de Bloedkapel zonk, wanneer de klok middernacht sloeg, die dichte menigte, als gedreven door denzelfden schok, op de knieën.

En eenige stonden sprak alleen de oude klok....

Visschers van Blankenberge volgen het eeuwenoude gebruik om in dien nacht den drie uren langen bedevaartweg naar Brugge af te leggen.

'k Heb eens Kerstmis in eene groote stad doorgebracht. 'k Kon niet weg. 'k Las de schreeuwerige plakaten „Kerstboom-tombola gevolgd door Bal”, „Kerstmis-menu”, „Kerstmisvoorstelling” en zelfs aankondigingen van speciale Kerstmisdranken in zekere café's.

O, toen had ik naar Vlaanderen en zijn poëzie kunnen vluchten, weg van het moderne lawaai, het electrisch licht, al het geschetter

Foto L. M. Klinkenberg.

EEN JEUGDIGE AMATEUR-KWEEKER.
BLOEIENDE ECHINOPSIS TUBIFLORA.

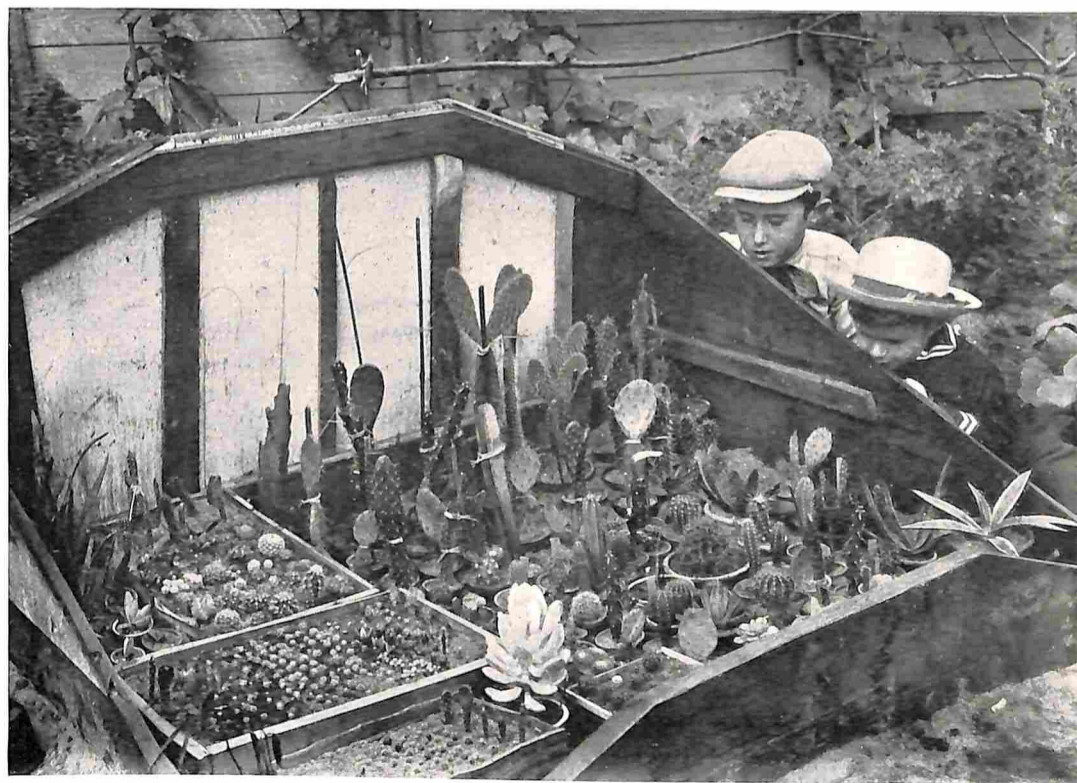

Foto L. M. Klinkenberg.

DE JEUGDIGE AMATEUR-KWEEKER MET ZIJN BROERTJE BIJ ZIJN VERZAMELING CACTEËN EN VETPLANTEN.

en 't klatergoud, dat zooveel hols dekken moest! Kerstmis in Veurne-Ambacht... Al die klokken, die oude, groote klokken der hooge torens! 't Was heerlijke muziek, die over Vlaanderens westhoek zong...

O, ik mag er niet op ingaan... Zooveel dier klokken liggen in ruïnen van kerken verbrijzeld...

Op middernacht van 24—25 December 1914 vierden Belgische soldaten Kerstmis in den half vernielden tempel van Rams-capelle. 't Moet aangrijpend geweest zijn, en diep, diep weemoedig. Op dienzelfden stond — middernacht ook — was ik in een kerkje juist aan de Belgische grens. Eveneens daar zong men ter eere van 't kindeke. Beslijkte mannen en vrouwen traden binnen. Ze kwamen van Brugge, hadden den ganschen nacht over modderige velden gestapt, omzichtig, op hun hoede... en nu dankten ze voor de geslaagde vlucht. En dat voelde ik zoo diep. De vlucht uit uw eigen land... en in den Kerstnacht.

Weer wordt 't Kerstmis... reeds de derde maal in oorlogstijd. En mijn herinneringen zijn gansche dagen en ook 's nachts zoo menigmaal in Vlaanderen.

'k Zie ons nog met de stootkar naar Rumbekke. De goede tuinman, „den hovenier” noemden we hem, komt uit zijn huisje. „'t Is zeker om den boom voor Rousselarre”. — „Jaa 't”.

— „Gauw, we gaan er achter. Zoek er maar een uit”. 't Was een moeilijke keus. Eindelijk toch duiden we er een aan. De bijl werd in 't hout geslagen... in de schors, dan in 't blanke hout, dat weerstand bood, maar toch gewond werd, en bezweek...

O, die hovenier, zoomin als wij, zal hij ooit vermoed hebben, dat niet verre van daar, in Vlaanderens vreedzame velden, de bijl zou slaan in 't jonge hout, de bajonet zou wroeten in 't blanke, gezonde vleesch...

't Klooster, waar we het prachtig lied beluisterden. Soldaten hebben er liggen kernen en zijn er bezweken... want Rouselare is geweest een der groote hospitalen achter 't Ieperse front.

En zoo werken mijn gedachten voort en ze vergelijken het toen en nu... den vrede en den oorlog, Vlaanderen, 't land van poëzie en Vlaanderen, 't bloedige slagveld.

En toch wordt 't Kerstmis. Helaas, 't zal een droevig zijn. Hoeveel gezinnen zijn pas uiteen geslagen!

Weemoedig gaan van den IJzer, uit Frankrijk en Engeland, uit Holland en Zwitserland, uit Duitschland, want ons volk is in alle richtingen verspreid, veler gedachten naar Vlaanderen, naar Wallonië ook, waar eveneens eigenaardige Kerstmisgebruiken nog voortleefden. En de vrede vertoefte te komen, de vrede met de vrijheid.

We hebben zulke mooie legenden van verzonken klokken, die in den Kerstnacht luïden.

't Zijn maar legenden. Onze verblijzde klokken luïden niet meer en de dooden blijven rusten en gansch ons leven zullen we den slag 'voelen, ons in dezen gruwelijken oorlog toegebracht. Als 't vrede wordt en Kerstmis is, zien we de ledige plaatsen en moeten we rouwen om zooveel, die ons lief waren en ontijdig zijn gestorven, geknakt in den bloei van hun jaren.

En Gezelle komt me voor den geest:

Gij ook, voor eeuwig, gaat gij, oog
des Hemels, nu verdwijnen?
Gaat 't duister worden, altijd voort,
en donker overal?
Geen sterrelicht en manelicht,
in 't levenslooze dal
daar 't koud en altijd winter is
alleene nu nog schijnen?

Een graf nu, och, een wintergraf
is alles weer bedegen;
gedolven in dat graf is mij
de jonkheid en de jeugd.
Wie redt er, ach, wie helpt er uit
den nood ons? Hoe de vreugd
van vroeger, die begraven ligt,
het graf weer uitgekregen?

Afgrijselijkheid? Het winterspook
Zit overal te wachten:
'k gevoele 't, alwaar ik henen wille
of zoeken zijn gegaap
te ontsnappen; 't komt mij tegen tot
in huis, en, daar ik slaap
daar steelt het mij de ruste van
mijn slapeloze nachten!

Ja, zoo stijgt nu de klachte uit Vlaanderen, waar de honger, de koude, de rouwe, de dood heerscht.

En toch moeten we 't hoofd rechte houden. Altijd zal Kerstmis zijn schaduwen hebben, maar meer nog dan voorheen moet het zijn de tijd om de harten te openen, te helpen en te geven, meer... want talrijker zullen ze zijn, die lijden en nood hebben.

A. HANS.

- 1) Dag voor Kerstmis. Engelsch Christmas-Eve.
- 2) West-Vlaamsche uitspraak voor schuur.

De goede oude tijd.

We spreken van deze eeuw van staal en denken, dat wat staal-industrie betreft alles overtroffen wordt, wat vroeger zich als staal aandiende. Toeh maakten de Saracenen honderden jaren geleden stalen klingen, welke onze stalen wapens doorhakken of 't boterbeestjes waren.

In vijf of tien jaren is onze beste schrijfkinkt roestkleurig vergeeld en nauwelijks meer leesbaar, terwijl tal van middeleeuwse handschriften nog zoo zwart en helder zijn als 700 jaren geleden. Het schitterende blauw-rood-groen van de oostersche tapijten, hoe sterk ook van kleur, gaat ras verbleeken; daartegenover stelle men de in Egyptische grafmonumenten gevonden geveride stoffen met haar schitterende kleuren, waarnaast na eenige duizenden jaren het kostelijkste moderne fabricaat verbleekt.

Bezie de eeuwenoude gebouwen en merk op hoe hecht steen op steen houdt met kalk en cement, harder en duurzamer dan de ijzerharde bouwstenen zelf.

G.

ONTVANGEN BOEKEN.

De IJsel, door Jac. P. Thijsse. Te illustreeren met Verkade's plaatjes naar aquarellen van L. W. R. Wenckebach, Edzard Koning en Jan Voerman jr. N.V. Bakkerij „de Ruyter” der firma Verkade en Comp. Zaandam 1916. Weer een „Verkade's album” in den trant van die over de Zuiderzee en de Vechtstreek en zeker niet minder geslaagd: de gekleurde plaatjes lijken ons zelfs over 't algemeen gelukkiger het schoon van land en stad weer te geven. Thijsse is weer een onderhoudende gids voor onze plaatjesverzamelaars en weet vrij wat prettiger vaderlandsche geschiedenis te vertellen dan menig onderwijzer. Een enkel foutje merkten wij op: de onderschriften der plaatjes 50 en 57 zijn verwisseld.

Handboekje der Praktische fotografie voor eerstbeginnende en georderde amateur-fotografen, door W. H. Idzerda. Met 352 Illustratiën. Maatschappij voor goede en goedkoope Lectuur, Amsterdam 1916.

Wij betwijfelen niet, of de wensch van den schrijver, dat „dit eenvoudig en voor een ieder begrijpelijk boekje” zijn weg zal vinden, zal in vervulling gaan. Dit werkje, voor zoover ons bekend, het eerste Nederlandsche van dien aard, — even nadat wij dit schreven, verscheen een tweede — schijnt ons een betrouwbare gids en raadgever te zijn; de schrijver heeft er zijn meer dan 20-jarige ervaring als diletant, praktizeerend kunstfotograaf en docent in de fotografie aan de Technische Hoogeschool in neergelegd. Jammer — maar wij konden moeilijk anders verwachten — dat aan het geknoei, hetwelk men „kunstfotografie” noemt en welker producten „men” zoo „mooi” vindt, zooveel plaats is gewijd. Kunstfotografie doet ons altijd denken aan teeken-voorbeelden van Daan Hoeksema: het negatief geeft de lijnen aan en nu bijwerken, jongens! Maak wat er van te maken valt.

Zullen wij nog „volstrekt-moderne” kunstfotografie krijgen? Dat is dadelijk iets voor eerstbeginnenden.

Bericht. Wegens plaatsgebrek kon in dit nummer geen vervolg van „het Amerikaansche duel” worden opgenomen.

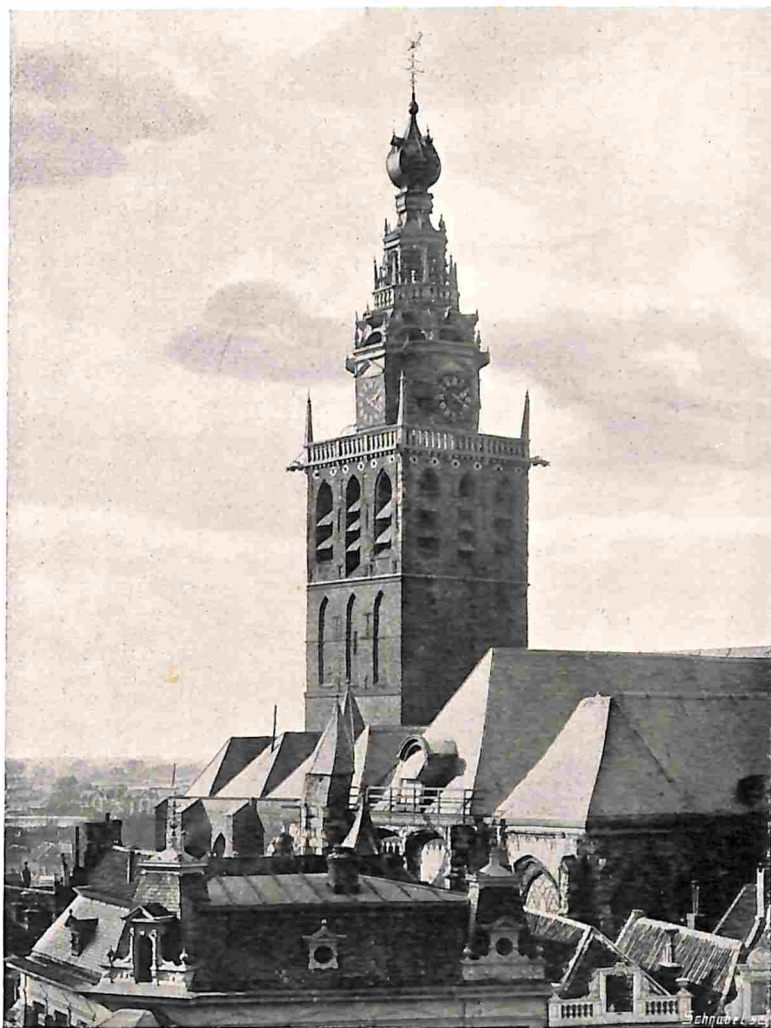

Foto C. Steenbergh.

DE TOREN VAN NIJMEGEN'S GROOTE KERK,
OPRIJZEND BOVEN DE DAKEN DER STAD.